

PM Rotel I (Dnr KS 2025/583)

Promemorian - En ändamålsenlig hantering av tillstånd och tillsyn av explosiva varor - Slutredovisning (Fö2025:10)

Remiss från Försvarsdepartementet
Remisstid den 22 augusti 2025

Förslag till beslut

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Föredragande borgarrådet Karin Wanngård

Sammanfattning av ärendet

Försvarsdepartementet har remitterat promemorian *En ändamålsenlig hantering av tillstånd och tillsyn av explosiva varor – Slutredovisning (Fö2025:10)* till bland annat Stockholms stad för yttrande.

Försvarsdepartementet fick i maj 2024 uppdraget att göra en översyn av lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor (LBE) med det övergripande syftet att skapa en ändamålsenlig tillståndsgivning för explosiva varor samt en fungerande tillsyn av tillståndspliktig verksamhet för explosiva varor. Bakgrunden till uppdraget är den eskalerande våldsutvecklingen inom kriminella miljöer och en ökning av sprängningar i offentliga miljöer. En uttalad målsättning med förslaget är att minska kriminellas tillgång till sprängmedel genom att försvåra illegal hantering av explosiva varor i samhället.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden och Storstockholms Brandförsvär.

Exploateringskontoret har meddelat att de inte har några synpunkter på ärendet och att Försvarsdepartementets promemoria inte berör exploateringsnämndens verksamheter i någon större utsträckning.

Stadsledningskontoret tillstyrker i huvudsak förslagen i promemorian, då de ligger i linje med stadens mål om ökad trygghet genom förebyggande insatser. Dock avstyrker stadsledningskontoret förslaget om § 20 c som ger en tillståndsmyndighet möjlighet att återkalla andra tillstånd, eftersom det strider mot det kommunala självstyret och riskerar att försvåra kommunernas myndighetsutövning.

Storstockholms Brandförsvär (SSBF) tillstyrker i stora delar förslaget, men avstyrker förslagets § 20 c. SSBF ställer sig inte mot att en myndighet som påträffar allvarliga brister snabbt kan återkalla alla tillstånd i Sverige för att få snabb effekt i syfte att skydda samhället i mer än enskild kommun, men bedömer att förslagen i 18 § tillsammans med 20 c § inte får den effekt som eftersträvas utan skapar än mer problem med föreslagen lydelse.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Försvarsdepartementets förslag till lag om ändring i lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor bedöms i stort bidra till att minska kriminellas tillgång till explosiva varor, möjliggöra förbättrade kontrollmöjligheter och en effektivare återkallelseprocess och bedöms därför ha en brottspreventiv effekt.

Stockholms stad har tidigare avstyrkt förslag om ändring av lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor (LBE) § 18 (dnr KS 2025/267) med hänvisning till inskränkning av kommunalt självstyre samt att myndighetsutövning riskerar att bli verkninglös.

Jag instämmer i stadsledningskontoret och Storstockholms Brandförsvärs synpunkter i sin helhet och avstyrker lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor (LBE) § 20 c i dess föreslagna form då det inte löser det problem som kommer med förslaget till § 18.

Stockholm den 20 augusti 2025

Karin Wanngård

Bilaga

Remiss - Promemorian - En ändamålsenlig hantering av tillstånd och tillsyn av explosiva varor - Slutredovisning (Fö2025:10), dnr KS 2025/583-1.1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande av borgarråden Christofer Fjellner (M) och Jan Jönsson (L) enligt följande.

Liberalerna och Moderaterna välkomnar de förslag som nu presenteras i promemorian. Vi har tidigare lyft riskerna och de problem som finns vid hantering av

sprängmedel och efterfrågat åtgärder. Därför är detta ett viktigt och efterlängt steg i arbetet med att minska risken för att kriminella ska få tillgång till sprängmedel.

Vi har tidigare påtalat behovet av en skärpt hantering och bättre tillsyn av explosiva varor. Det är både rimligt och nödvändigt att stärka tillståndsgivningen och ge det brottsförebyggande perspektivet större genomslag. Dessutom måste förutsättningarna förbättras för att tillstånd snabbt ska kunna återkallas när missförhållanden upptäcks.

Vi ser mycket positivt på att Polismyndigheten föreslås få en tydligare roll i tillståndprocessen, att kraven för återkallelse skärps och att hanteringen av överblivna explosiva varor föreslås regleras tydligare. Det är också angeläget att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ges ett utökat stöd- och tillsynsansvar.

Stockholms stad, liksom alla Sveriges kommuner, har ett stort ansvar att förhindra att sprängmedel hamnar i orätta händer. Våldsvågen i Stockholm de senaste åren, med flera sprängningar, har tydligt visat vilka fruktansvärda konsekvenser det får när explosiva ämnen från byggarbetsplatser och entreprenadverksamhet når kriminella nätverk. Det är oacceptabelt att dessa medel kan användas för att sprida skräck och våld i våra städer.

Våra två partier anser att det nu krävs mer än bara lagstiftning, det krävs ett kraftfullt genomförande. Kommunerna måste få de resurser som behövs för att möta de växande kraven på tillsyn och tillståndshantering.

Vi uppmanar därför både staten och Stockholms stad att ta sitt ansvar och skyndsamt implementera de föreslagna åtgärderna. Att strypa tillgången till sprängmedel i kriminella miljöer är en avgörande del för att återupprätta tryggheten och säkerheten i samhället.

Kommunstyrelsen

Särskilt uttalande av Christofer Fjellner, Jonas Nilsson och Johan Paccamonti (alla M), Jan Jönsson (L) och Jonas Naddebo (C) som är likalydande med Moderaternas och Liberalernas gemensamma särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande av Nike Örbrink (KD) som är likalydande med Moderaternas och Liberalernas gemensamma särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Ärendet

Försvarsdepartementet fick i maj 2024 uppdraget att göra en översyn av lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor (LBE). Det övergripande syftet med översynen är att skapa en ändamålsenlig tillståndsgivning för explosiva varor samt en fungerande tillsyn av tillståndspliktig verksamhet för explosiva varor. Bakgrunden till uppdraget är den eskalerande våldsutvecklingen inom kriminella miljöer och en ökning av sprängningar i offentliga miljöer. En uttalad målsättning med förslaget är att minska kriminellas tillgång till sprängmedel genom att försvåra illegal hantering av explosiva varor i samhället.

I promemorian föreslås att Polismyndigheten ska få ha direktåtkomst till uppgifterna i det nationella tillståndsregistret för explosiva varor samt att Polismyndigheten ska ha rätt att ta del av uppgifterna i registret i vissa specifikt angivna syften som inte är renodlat brottsbekämpande.

Förslagen bedöms ge Polismyndigheten möjligheter att använda det nationella tillståndsregistret för explosiva varor i utökad utsträckning och på ett ändamålsenligt sätt, som inbegriper en rutinmässig kontroll av personer som förefaller olämpliga att hantera explosiva varor. Vidare föreslås att ett företag ska anmäla till tillståndsmyndigheten om någon i företaget som är anmäld enligt LBE som deltagare, föreståndare eller person med betydande inflytande över verksamheten slutar eller får nya arbetsuppgifter så att personen i fråga inte längre deltar i, förestår eller har ett betydande inflytande över verksamheten. Att företag informerar tillståndsmyndigheten om detta bedöms vara nödvändigt för att tillståndsmyndigheten ska ha möjlighet återkalla tillståndet eller godkännandet för personen i fråga och för att det nationella tillståndsregistret för explosiva varor ska innehålla uppdaterade och adekvata uppgifter om vem som har rätt att handskas med explosiva varor.

Slutligen föreslås att en kommunal tillståndsmyndighet i samband med att den återkallar ett tillstånd ska kunna återkalla också andra tillstånd som tillståndshavaren har enligt LBE men som har utfärdats av en annan kommunal tillståndsmyndighet. Förslaget bedöms nödvändigt bland annat för att åstadkomma ett snabbt återkallande av tillstånd när en tillståndshavare har uppvisat mycket allvarliga brister i sin hantering av explosiva varor. I utredningens uppdrag har också ingått att analysera och ta ställning till Polismyndighetens behov av att, utan hinder av sekretess, kunna lämna uppgifter till tillstånds- och tillsynsmyndigheter. Utredningens bedömning är att den befintliga sekretesslagstiftningen inte hindrar att Polismyndigheten lämnar relevant information till tillstånds- och tillsynsmyndigheter. Något förslag om ändring i sekretesslagstiftningen lämnas därför inte i promemorian.

Remissammanställning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden och Storstockholms Brandförsvär.

Exploateringskontoret har meddelat att de inte har några synpunkter på ärendet och att Försvarsdepartementets promemoria inte berör exploateringsnämndens verksamheter i någon större utsträckning.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 16 juni 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret konstaterar att det som framförs i promemorian ligger i linje med kommunfullmäktiges mål 3.6 *Tryggheten ska öka genom förebyggande insatser*. Att Stockholm är en trygg och säker stad är det övergripande målet för stadens trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete. Stadsledningskontoret framhäver att det är av högsta prioritet att motverka det grova våldet som den organiserade brottsligheten medför. Den ökade tillgången på vapen och explosiva varor i samhället tillsammans med den ökade benägenheten att använda dessa inom kriminella miljöer är systemhotande och utgör ett allvarligare samhällsproblem.

Stadsledningskontoret bedömer att förslagen i *Promemorian – En ändamålsenlig hantering av tillstånd och tillsyn av explosiva varor – Slutredovisning (Fö2025:10)* innefattar det övergripande målet att minska kriminellas tillgång till explosiva varor. Förslagen möjliggör förbättrade kontrollmöjligheter och en effektivare återkallelseprocess och bedöms kunna ha viss brottspreventiv effekt.

Stadsledningskontoret ställer sig i stora delar positivt till Försvarsdepartementets förslag till lag om ändring i lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, (Fö2025:10). Förslagen bedöms bidra till att minska kriminellas tillgång till explosiva varor, möjliggöra förbättrade kontrollmöjligheter och en effektivare återkallelseprocess och bedöms därför ha en brottspreventiv effekt.

Stadsledningskontoret avstyrker § 20 c som ger en tillståndsmyndighet möjlighet att återkalla andra tillstånd. Stadsledningskontoret har precis som SSBF har tidigare avstyrkt förslag om ändring av § 18 med hänvisning till inskränkning av kommunalt självstyre samt att myndighetsutövning riskerar att bli verkningslös. Bedömningen är att förslaget i § 20 c inte löser det problem som kommer med förslaget till § 18.

Som påpekas i promemorian bedömer utredningen att samtliga aktörer påverkas i relativt liten utsträckning och att förslagen inte motiverar höjda ekonomiska anslag till någon myndighet. Stadsledningskontoret konstaterar att kommunerna noga behöver följa vad förändringarna medför för kostnadskonsekvenser.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen anser remissen besvarad i enlighet med vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Storstockholms Brandförsvär

Storstockholms Brandförsvars yttrande daterat den 20 maj 2025 har i huvudsak följande lydelse.

Förslag till lag om ändring i lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, LBE 20 c §

SSBF har tidigare avstyrkt utredningens förslag om ändring av LBE 18 § med hänvisning till att förslaget innebär en otillåten och onödig inskränkning i det kommunala självstyret som regleras i Regeringsformen 14 kap. 2 och 3 §§. Det kommunala självstyret och dess begränsningar framgår också av kommunallagen 2 kap. 1 och 2 §§ och detta har varit utgångspunkten i lagstiftarens arbete vid utformningen av LBE. En kommunal myndighet kan aldrig få statliga myndigheters mandat. Av 14 kap. 1 § Regeringsformen framgår att beslutanderätten i kommunerna utövas av valda församlingar. Det kommunala självstyret har ett överordnat värde och är en grundpelare i den svenska demokratin, vilket framgår av Regeringsformens 1 kap. 1 §.

Förslaget till förändringar i LBE 18 § har sin grund i att bolagen vill ha en minskad administrativ börda. SSBF anser inte att detta är ett tillräckligt starkt skäl till att inskränka det grundlagsstadgade kommunala självstyret och minska möjligheterna till en god och effektiv tillsyn i syfte att minska de kriminellas tillgång till civila sprängmedel, vilket är målet för utredningen som genomförts.

Det nya förslaget i 20 c § är tänkt att lösa den inskränkning som föreslås i 18 § genom att tillståndsmyndigheten ges möjlighet att återkalla tillstånd även i andra kommuner om det finns tillräckligt allvarliga brister, men detta får endast ske i samband med att tillståndsmyndigheten återkallar ett tillstånd som den själv har utfärdat. Här ser SSBF, förutom inskränkning av det kommunala självbestämmandet även andra problem, fram för allt när en aktör endast har tillstånd hos en annan tillståndsmyndighet än i den kommun som aktören verkar i. Då har den drabbade kommunala myndigheten inte något mandat att återkalla tillståndet hos annan tillståndsmyndighet. Detta resulterar alltså fortsatt i den problematik som varit med undantagen som reglerats i MSB:s föreskrifter. Myndighetsutövningen blir verkningslös om tillståndsmyndigheten inte utfärdat egna tillstånd. Tillsynsmyndigheten får be en tillståndsmyndighet i annan kommun att agera, men kan inte kräva en åtgärd.

Förslaget i 20 c § påverkar även LBE 21 § där tillståndsmyndigheten också ska vara den som kontrollerar efterlevnaden av reglerna (tillsyn), vilket inte fungerar om tillståndsmyndigheten är i en annan kommun. Alla kommuner måste ha samma rätt att skydda sina invånare genom ingripanden mot oseriösa aktörer inom sprängbranschen. De föreslagna lagändringarna kan till exempel innebära att möjligheten att bevilja och återkalla tillstånd för bolag inom SSBF:s 10 medlemskommuner försvinner.

Med hänsyn till SSBF:s tidigare synpunkter på LBE 18 § samt ovan nämnda utmaningar avstyrker SSBF förslagets LBE 20 c § i dess föreslagna form.

Förarbeten

Lokaliseringsprincipen att ett kommunalt beslut måste ha anknytning till kommunens geografiska område eller dess medlemmar, se 2 kap. 1 § Kommunallag (2017:725), KL. En kommun får inte ha hand om sådana angelägenheter som en annan kommun ska ha hand om, se KL 2 kap. 2 §.

Lagstiftaren har redan vid tillkomsten av LBE gjort sina överväganden. Av prop. 2009/10:203 s 41 framgår att ”Kommunerna är redan tillståndsmyndighet avseende brandfarliga varor, men även vad gäller t.ex. bygglov. Att göra kommunerna till tillståndsmyndighet även för de explosiva varorna kommer att medföra att brand- och explosionsriskerna blir bedömda på ett likartat sätt av en och samma myndighet – kommunen – och att kommunen får en samordningsfördel och en god överblick över hela sitt ansvarsområde. Denna överblick kan komma att innebära en förbättring av kommunernas självstyrelseförmåga, eftersom kommunerna då får ett helhetsansvar inom ramen för närliggande och i vissa fall överlappande skyddsprinciper. Det skulle också innebära en förbättrad och förenklad service för medborgarna. Kommunerna har också betydande lokalkännedom, något som utgör ett viktigt inslag i tillståndshantering av explosiva varor”.

Av förarbetet till lagen framgår också ”Vidare finns det, enligt regeringens uppfattning, inte någon risk att självstyrelseförmågan begränsas. Kommunerna handlägger redan tillståndsärenden som gäller brandfarliga varor, har sitt tillsynsansvar enligt lagen om skydd mot olyckor samt ett övergripande ansvar enligt plan- och bygglagen. Att låta kommunerna handha även tillståndsärendena avseende explosiva varor bör därför i stället innebära en förbättring av kommunernas självstyrelseförmåga, eftersom de får ett helhetsansvar inom ramen för närliggande och i vissa fall överlappande skyddsprinciper” (a. prop. s 43).

Av LBE 21 § framgår också vem som har tillsynsansvar. Av förarbetet till lagen framgår ”I likhet med utredningen anser regeringen dock att det är viktig att den myndighet som utövar tillsyn kan göra det på ett effektivt sätt och har de kunskaper och i många fall den lokalkännedom som behövs. Givetvis är det också att föredra att samma myndigheter har närliggande tillsynsuppgifter inom områden som har anknytning till varandra eller som till viss del överlappar varandra. Enligt 5 kap. lagen (2003:778) om skydd mot olyckor utövas tillsynen av en kommun inom kommunens område, och av länsstyrelsen inom länet” (a. prop. s 48).

Av den nu inlämnade lagrådsremissen Explosiva varor – en ändamålsenlig hantering av tillstånd och tillsyn framgår att utredaren har gjort en annan bedömning då denne skriver ”Ur ett systematiskt perspektiv är en sådan ordning visserligen ovanlig, men får med hänsyn till de särskilda omständigheterna i detta fall vara godtagbar” och ”Det är dock tillståndsmyndigheten som beslutar om nya eller ändrade villkor samt återkallelse av tillstånd (se sid 23 och 88)”. SSBF menar därför att den nya paragrafen LBE 20 c § har samma problem som ändringen av LBE 18 §, det vill säga att den inskränker på det kommunala självstyret på ett sätt lagstiftaren enligt förarbetet aldrig har menat.

Återkallelse av tillstånd utan att själv ha utfärdat tillstånd

En ordning där samtliga kommuner har möjlighet att återkalla ett bolags samtliga tillstånd, utan krav om att själva ha utfärdat tillstånd hade möjligtvis varit en lösning. På så vis skulle uppföljande tillsynsverksamheten kunna få stor effekt i hela landet. Det är eventuellt möjligt att göra avsteg från det kommunala självstyret och låta en kommun besluta om andra kommuners invånare på andra kommuners invånare i syfte att skydda sig själva, se Regeringsformen 14 kap. 3 §. Här är syftet skyddet av medborgaren och inte att minska administrationen. Om det finns olika möjligheter att nå samma mål skall riksdagen av hänsyn till principen om den kommunala självstyrelsen välja den som lägger minst band på kommunernas självbestämmanderätt, se prop. 2000/01:36 s. 30 f. Så ser dock inte förslaget i 20 c § ut.